

Η αξία της εποπτείας: κριτικές φωνές¹

Η μορφή εποπτείας που συνηθέστερα υιοθετείται βασίζεται στην περιγραφή από το σύμβουλο της εργασίας με κάποιον πελάτη, η οποία τίθεται υπόψη ενός συγκεκριμένου επόπτη ή μιας ομάδας ισότιμων συναδέλφων του ή στο πλαίσιο μιας ομαδικής εποπτείας. Έχει γίνει προφανές ότι αρκετοί περιορισμοί είναι εγγενείς στη συγκεκριμένη προσέγγιση. Ορισμένες μελέτες έχουν δείξει ότι οι εποπτευόμενοι κατά κανόνα παρουσιάζουν επιλεκτικά το υλικό τους στην εποπτεία (Ladany κ.ά. 1996· Webb 2000) και ίσως να μην αποκαλύπτουν πληροφορίες που αισθάνονται πως πιθανόν δίνουν άσχημη εικόνα για την επάρκεια τους. Άλλες έρευνες έχουν δείξει ότι, αρκετά συχνά, οι εποπτευόμενοι αναφέρουν ότι η εποπτεία τους υπήρξε αντιπαραγωγική (Lawton 2000· Gray κ.ά. 2001) ή ακόμα ότι νιώθουν πως έχουν παγιδευτεί σε μια εποπτική σχέση που βαρύνεται από συγκρούσεις (Nelson και Friedlander 2001) ή και από κακομεταχείριση (Kaberry 2000). Αντίθετα, δεν υπάρχουν ερευνητικές ενδείξεις για να υποστηρίξουν τον ισχυρισμό που προβάλλουν οι υπέρμαχοι της υποχρεωτικής εποπτείας, ότι η τακτική εποπτεία συνδέεται είτε με βελτιωμένα αποτελέσματα στον πελάτη είτε με χαμηλότερα επίπεδα ηθικών παραπτωμάτων από την πλευρά του συμβούλου.

Ο Feitharn (2000) έχει επισημάνει ότι η τρέχουσα κατάσταση της συμβουλευτικής στη Βρετανία, σε σχέση με την εποπτεία, αντικατοπτρίζει αυτό που ονομάζει «δυναμική της υποχρεωτικής ρήτηρας». Υποστηρίζει ότι:

Η λογική της τακτικής, υποχρεωτικής εποπτείας είναι ότι, πέρα από τις μόνιμα αυξανόμενες δαπάνες εκπαίδευσης, προσωπικής θεραπείας, αντιτίμου συνδρομής μέλους, παροχής άδειας άσκησης, εγγραφής στα μητρώα, συνεχούς επαγγελματικής ανέλιξης και ασφάλισης, ο επαγγελματίας σύμβουλος κλείνει σχεδόν την πόρτα στην επίτευξη μιας σχετικής ευπορίας... η δυναμική της υποχρεωτικής ρήτηρας μέσα στην ίδια την εποπτεία [απαιτεί επίσης] ο εποπτευόμενος να δίνει το παρόν για τακτική εποπτεία, άσχετα με το αν ο ίδιος θεωρεί πως του είναι χρήσιμη ή όχι. Αν μάλιστα δεν τη θεωρεί πάντοτε ιδιαίτερα χρήσιμη, υπάρχει η υπόνοια πως κάτι πηγαίνει στραβά με τον εποπτευόμενο, εφόσον η εποπτεία φαινομενικά θεωρείται ομόθυμα και απαρέγκλιτα χρήσιμη.

(Feitharn 2000: 10)

Η βασική έννοια που απασχολεί τον Feithman (2000:21) είναι ότι «υπάρχουν προς το παρόν ελάχιστες αποδείξεις, αλλά περισσή συναισθηματικά φορτισμένη ρητορική, που να υποστηρίζουν την αξία ή να φωτίζουν τους σκοπούς της εποπτείας». Η υιοθέτηση τακτικής εποπτείας ως υποχρεωτικού μέτρου για τους συμβούλους μπορεί να θεωρηθεί, συνεπώς, ότι παρεμποδίζει άλλες μεθόδους για να επιτευχθούν διάφοροι σημαντικοί στόχοι, όπως η διασφάλιση της αποτελεσματικότητας της θεραπείας που προσφέρεται στους πελάτες, η μεγιστοποίηση της συμμόρφωσης με τους ηθικούς κανόνες και η πρόληψη της επαγγελματικής εξουθένωσης του συμβούλου. Υπάρχουν, άλλωστε, πολλοί άλλοι τρόποι για να διευκολυνθεί η επίτευξη τους. Για παράδειγμα, στο πλαίσιο της οικογενειακής θεραπείας (βλ. Κεφάλαιο 7), υπάρχει μια παράδοση «ομάδων κατοπτρισμού», στις οποίες συνάδελφοι παρατηρούν το έργο ενός θεραπευτή και τον τροφοδοτούν αμέσως με σχόλια (τα οποία συχνά μοιράζονται και με τους πελάτες). Στα πρώτα χρόνια της πελατοκεντρικής συμβουλευτικής, οι εκπαιδευόμενοι σύμβουλοι παρευρίσκονταν σε θεραπευτικές συνεδρίες πιο έμπειρων συναδέλφων τους, παίζοντας απέναντι στον πελάτη έναν σταδιακά ενεργότερο ρόλο ως θεραπευτές (Rogers 1951). Οποιαδήποτε από τις προσεγγίσεις αυτές εγγυάται μία ευθύτερη μορφή διαβούλευσης απ' ό,τι θα μπορούσε ποτέ να εξασφαλίσει η συμβατική εποπτεία. Ίσως να είναι δυνατό να διεκπεραιωθεί καλύτερα το έργο της επιτήρησης της αποτελεσματικότητας της θεραπείας αν ζητηθεί από τους πελάτες να συμπληρώνουν σε τακτική βάση ερωτηματολόγια, όπως το CORE (βλ. Κεφάλαιο 18). Η χρήση της πληροφορικής καθιστά εφί-

¹ McLeod, Εισαγωγή στη Συμβουλευτική

κτό να αναλυθούν αυτά τα δεδομένα και να διατεθούν στο σύμβουλο πριν από την επόμενη συνεδρία, επιτρέποντας του να συγκρίνει το δείκτη «προόδου» του δικού του πελάτη με ό,τι αναφέρεται για άλλους που εμφανίζουν παρόμοια προβλήματα.

Ανάμεσα σ' αυτές τις κριτικές φωνές, καμία δεν διατείνεται ότι δεν είναι χρήσιμο να υπάρχουν ευκαιρίες να στοχάζεται ο σύμβουλος το έργο που επιτελεί με τους πελάτες στο πλαίσιο μιας υποστηρικτικής σχέσης με κάποιον πεπειραμένο συνάδελφο. Η διαμάχη που προέκυψε πριν από μερικά χρόνια αφορά τις μορφές με τις οποίες προσφέρονται αυτές οι ευκαιρίες αλλά και τη λογική της υιοθέτησης ενός υποχρεωτικού συστήματος με τη θέσπιση ενός επαγγελματικού κανονισμού γύρω από μια συγκεκριμένη μορφή. Αν ένα σύστημα εποπτείας είναι υποχρεωτικό, υπάρχει κίνδυνος να εκφυλιστεί σε μια γραφειοκρατική τελετουργία που θα προκαλεί αντιστάσεις και θα πάσχει σε ευαισθησία για τις ιδιαίτερες ανάγκες κάθε συμβούλου. Αν, από την άλλη, ένα σύστημα είναι εξολοκλήρου προαιρετικό, διατρέχει κανείς τον κίνδυνο να αρνηθεί τους κινδύνους που ελλοχεύουν κατά την άσκηση της πρακτικής, αλλά και να συγχωρέσει τη μεγαλομανή φαντασίωση ότι είναι ικανός, από μόνος του, να φροντίσει για τα πάντα (Κεφάλαιο [9]).